

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

DANESHPAYEH v. TÜRKİYE

(Başvuru no. 21086/04)

KARAR

STRAZBURG

16 Temmuz 2009

Kararın Kesinleştiği Tarih

16/10/2009

Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

1

Daneshpayeh v. Türkiye davasında,

Başkan

Françoise Tulkens,

Yargıçlar

Ireneu Cabral Barreto,

Viladimiro Zagrebelsky,

Danute Jociene,

Dragoljub Popovic,

Andras Sajó,

Işıl Karakaş,

ve *Daire yazı işleri müdürü* Sally Dollé'nin katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Dairesi), 23 Haziran 2009 tarihinde yapılan müzakereler sonrasında aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (21086/04 no'lu) dava, Türk vatandaşı Davut Daneshpayeh'in ("başvuran") 18 Eylül 2003 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması'na ilişkin Sözleşme'nin ("Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHS") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudan ibarettir.

2. Başvuran, Adana'da görev yapan avukat M. S. Tumlukolçu tarafından temsil edilmektedir. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmektedir.

3. İkinci Daire Başkanı, 29 Ağustos 2008 tarihinde başvuruyu Hükümet'e bildirmeye karar vermiştir. Ayrıca, Sözleşme'nin 29 § 3. maddesi hükümlerince, Daire'nin başvurunun kabul edilebilirliği ve esası hakkında birlikte karar vereceği bildirilmiştir.

OLAY ve OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

4. Başvuran, 1946 doğumlu olup Adana'da ikamet etmektedir.

5. Başvuran, 24 ve 31 Ekim 1997 tarihlerinde, Adana ve Karamürsel’de bulunan pek çok taşınmaza ilişkin alacakların tahsilâtı için Adana Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde eski eşi aleyhine iki dava açmıştır.
6. Adana Asliye Hukuk Mahkemesi, 31 Mart 1998 tarihinde, yetkisizlik kararı vererek, dosyayı Adana’daki mahkemelere göndermiştir.
7. Adana Asliye Hukuk Mahkemesi, 4 Mayıs 1999 tarihinde iki davayı birleştirmeye karar vermiştir.
8. Adana Asliye Hukuk Mahkemesi, 24 Ekim 2000 tarihli kararla, söz konusu taşınmazların değerini belirlemek için bilirkişi raporları düzenlenmesine ve başvuran tarafından 29 Ağustos 2010 tarihinde açılan davanın birleştirilmesine karar verdikten sonra başvuranın iddialarını kısmen haklı bulmuştur.
9. Yargıtay, 29 Mayıs 2001 tarihli kararla, bu kararı bozmuştur.
10. Yargıtay, 6 Aralık 2001 tarihinde karar düzeltme taleplerini reddetmiştir.
11. 14 Mart 2002 tarihinde Adana Asliye Hukuk Mahkemesi, başvuran tarafından 31 Ağustos 1999 tarihinde açılan davayı birleştirmeye karar vermiştir.
12. 3 Nisan 2012 tarihinde, Adana Asliye Hukuk Mahkemesi, başvuran tarafından 16 Ocak 2001 tarihinde açılan davayı birleştirmeye karar vermiştir.
13. 16 Temmuz 2002 tarihli duruşmada, başvuranın talebi üzerine, Asliye Hukuk Mahkemesi, başvurana bilirkişi raporu konusunda görüşlerini sunması için 28 Kasım 2002 tarihli duruşmaya kadar süre vermiştir.
14. Yapılan dokuz duruşma ve düzenlenen yeni bir bilirkişi raporunun ardından, Adana Asliye Hukuk Mahkemesi 17 Aralık 2003 tarihinde kararını vermiştir.
15. Yargıtay, 7 Ekim 2004 tarihli kararla 17 Aralık 2003 tarihli kararı bozmuştur.
16. Altı kez duruşma yapılmasının ve yeni bir bilirkişi raporu düzenlenmesinin ardından, Adana Asliye Hukuk Mahkemesi 22 Şubat 2006 tarihli kararla başvuranın iddialarını kısmen haklı bulmuştur.
17. Başvuran, 29 Mart 2006 tarihinde bu kararı temyiz etmiştir.
18. Yargıtay, 20 Eylül 2006 tarihinde 22 Şubat 2006 tarihli kararı onamıştır.

HUKUKÎ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 6. MADDESİNİN 1. PARAGRAFININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

19. Başvuran, yargılama süresinin Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafında öngörüldüğü üzere "makul süre" koşuluna uymadığını iddia etmektedir. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı şunu öngörmektedir:

" Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar (...) konusunda karar verecek olan, (...) bir mahkeme tarafından, (...) makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. "

20. Hükümet, bu iddiayı kabul etmemektedir.

21. Dikkate alınması gereken yargılama süresi, 24 Ekim 1997 tarihinde başlamış olup 20 Eylül 2006 tarihinde sona ermiştir. Dolayısıyla dava, iki dereceli yargılama organları önünde yaklaşık sekiz yıl on bir ay sürmüştür.

A. Kabul edilebilirlik hakkında

22. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğunu ileri sürmektedir. Hükümet, *Ömer Bilal Karakaya v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı, no. 62619/00, 4 Mayıs 2004) kararına atıfta bulunarak, başvuranın "makul sürede yargılama" koşuluna uyulmadığına ilişkin şikâyetini ulusal yargı organları önünde dile getirmediğini iddia etmektedir.

23. Başvuran, bu iddiaya ilişkin herhangi bir görüş belirtmemektedir.

24. AİHM, söz konusu kabul edilemezlik iddiasının, uzun yargılama süresine dair şikâyette bulunmak için başvurulacak bir yargı merciin mevcut olmamasına ilişkin olarak başvuranın Sözleşme'nin 13. maddesine dayanan şikâyetiyle bağlantılı olduğunu kaydetmektedir. Dolayısıyla, Mahkeme bu kabul edilemezlik iddiasının esas incelemesine dahil etmeye karar vermiştir.

25. Mahkeme, bu şikâyetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. paragrafı uyarınca dayanaktan açıkça yoksun olmadığını kaydetmektedir. Ayrıca başka açılardan bakıldığında da kabul edilemezlik unsuru bulunmadığını tespit etmektedir.

B. Esas hakkında

26. AİHM, yargılama süresinin makul niteliğinin, davanın koşullarına, mahkemenin içtihadı tarafından kabul edilen kriterlere, özellikle davanın karmaşıklığına, başvuran ile yetkili makamların tutumuna ve ilgililer için ihtilaf konusu davanın içeriğine bakılarak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır (bkz, diğerleri arasında, *Frydlender v. Fransa* [BD], n° 30979/96, § 43, AİHM 2000-VII).

27. Mahkeme, somut olaydakilere benzer şikâyetleri içeren davaları müteaddit defalar incelemiş ve Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiğini tespit etmiştir (anılan *Frydlender* kararı).

28. Mahkeme, kendisine sunulan bütün unsurları inceledikten sonra, Hükümet'in mevcut durumda farklı bir sonuca varılmasına imkan verecek herhangi bir olay ve olgu ya da argüman ileri sürmediği kanaatine varmıştır. Konuya ilişkin içtihadını göz önünde bulunduran AİHM, somut olayda ihtilaf konusu yargılama süresinin çok uzun olduğu ve "makul süre" koşuluna uymadığı kanısındadır.

29. Dolayısıyla AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafı ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

30. Başvuran, aynı zamanda Türkiye'de uzun yargılama süresine dair şikâyetini dile getirmek için başvurabileceği herhangi bir yargı merciin bulunmamasından şikâyetçi olmaktadır. Bu bağlamda, Sözleşme'nin 13. maddesini ileri sürmektedir. Bu madde hükmüne göre:

" Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir. "

31. Hükümet, bu iddiaya itiraz etmektedir. Bu bağlamda, başvuranın Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca şikâyetini dile getirmek için ulusal mevzuata dayanarak yerel yargılama makamlarına başvurabileceğini ileri sürmektedir.

32. Başvuran, bu iddiaya ilişkin herhangi bir görüş belirtmemektedir.

33. Mahkeme, Hükümet'in başvurunun kabul edilemezliğine dair iddiasının söz konusu şikâyetin esasıyla bağlantılı olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla, bu şikâyeti esasla birlikte incelemeye karar vermiştir.

34. Mahkeme, bu şikâyetin yukarıda incelenen şikâyetle ilgili olduğunu ve aynı zamanda kabul edilebilir olduğunun belirtilmesi gerektiğini dile getirmektedir.

35. Mahkeme, 26 Ekim 2000 tarihli *Kudla v. Polonya* kararında ([BD], no. 30210/96, § 156, AİHM 2000-VII), Sözleşme'nin 13. maddesinin doğru yorumlanması çerçevesinde, "bu hükmün AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafı uyarınca davaların makul sürede görülmesi yükümlülüğünün ihlal edilmesi şikâyetiyle ulusal bir merci

önünde etkili bir yola başvurma hakkının güvence altına alınmasını gerektirdiği” kanaatine varmıştır.

36. Bu bağlamda, ulusal hukuk düzeninin başvuranın Sözleşme’nin 13. maddesi uyarınca yargılama süresine ilişkin şikâyetini dile getirebileceği etkili bir başvuru yolunu sunup sunmadığını belirlemek gerekmektedir.

37. AİHM, mevcut davayla ilgili olarak öncelikle, başvuranın yargılama süresine ilişkin şikâyetini sunabileceği özel bir hukuk yolunun bulunduğu Hükümet tarafından dile getirilmediğini tespit etmiştir. Üstelik Hükümet iddiasını desteklemek için bu konuyla ilgili herhangi bir ulusal yargı kararı sunmamıştır. Bu bağlamda, Mahkeme, Türk hukuk düzeninin, ceza yargılaması (*Tendik ve diğerleri v. Türkiye*, no. 23188/02, § 36, 22 Aralık 2005), hukuk davası (*Ebru ve Tayfun Engin Çolak v. Türkiye*, no. 60176/00, § 107, 30 Mayıs 2006) veya idari dava (*Ayık v. Türkiye*, no. 10467/02, § 30, 21 Ekim 2008) süresine ilişkin şikâyetlerin dile getirilmesi için Sözleşme’nin 13. maddesi uyarınca etkili bir başvuru yolunu yargılanabilir kişilere sunmadığını daha önce de saptamamış olduğunu hatırlatmaktadır. Hükümet’in ulusal hukuk düzeninin bu arada böyle bir başvuru yolu oluşturduğunu dile getirmemesinden dolayı, Mahkeme, somut olayda bu içtihadından sapmak için herhangi bir sebep görmemektedir. Dolayısıyla, Hükümet’in iç hukuk yollarının tüketilmediğinden dolayı başvurunun kabul edilemez olduğu yönündeki iddiası reddedilmektedir.

38. Sonuç olarak, AİHM, somut olayda Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. paragrafı bağlamında başvuranın davasının makul sürede görülmesi hakkının ihlal edilmesi neticesinde müeyyide uygulanmasına imkân verecek bir başvuru yolunun iç hukukta mevcut olmamasından dolayı Sözleşme’nin 13. maddesinin ihlal edildiği kanısına varmıştır.

III. İDDİA EDİLEN DİĞER İHLALLER HAKKINDA

39. Sözleşme’nin 3. maddesini öne süren başvuran, son olarak, evlilikle ilgili tasfiye sorununa ilişkin uzun yargılama süresi nedeniyle yoğun stres ve gerginlik yaşamaması sonucu aile hayatının olumsuz yönde etkilendiğinden dolayı şikâyet etmektedir.

40. Sözleşme’nin 6. ve 13. maddelerine ilişkin tespiti (yukarıda belirtilen 29. ve 38. paragraflar) göz önünde bulunduran AİHM, somut olayda AİHS’nin 3. maddesinin ihlal edilip edilmediğini incelemeye gerek olmadığına karar vermiştir.

IV. SÖZLEŞME’NİN 41. ve 46. MADDELERİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Sözleşme’nin 46. maddesi

41. Bu hüküm bağlamında:

“1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme’nin verdiği kesinleşmiş kararlara uygulamayı taahhüt ederler.

2. Mahkeme’nin kesinleşen kararı, infazını denetleyecek olan Bakanlar Komitesine gönderilir.”

42. Mahkeme, kararlarının temelde ihzari özellikte olduğunu ve genelde ise, Sözleşme’nin 46. maddesinin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirme çerçevesinde Bakanlar Komitesi’nin kontrolü altında iç hukuk düzeninde başvurulacak yöntemleri seçme görevinin öncelikle taraf devlete ait olduğunu hatırlatmaktadır (Bakınız, diğerleri arasında, *Hasan ve Eylem Zengin c. Türkiye* no. 1448/04, § 84, AİHM 2007-..., *Öcalan v. Türkiye* [BD], no. 46221/99, § 210, AİHM 2005-IV, ve *Broniowski v. Polonya* [BD], no. 31443/96, § 192, AİHM 2004-V).

43. Ayrıca, Sözleşme neticesinde ve özellikle de birinci maddesi uyarınca, Sözleşmeyi kabul eden devletler, iç hukuklarının bu hükümlerle uyumlu olmasını temin etme yükümlülüğü altına girerler (*Maestri v. İtalya* [BD], no. 39748/98, § 47, AİHM 2004-I).

44. Mahkeme, somut olayda, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. paragrafı uyarınca başvuranın makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi gerekçesiyle müeyyide uygulanmasına imkân sağlayan bir başvuru yolunun iç hukukta bulunmaması nedeniyle Sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır (bakınız yukarıda belirtilen 29-38. paragraflar).

45. Mahkeme, daha önce devletlerin adli bir davanın uzun sürmesiyle ilgili şikayetleri telafi etmek amacıyla oluşturulan hukuk yollarının etkinliği ve özelliklerini kapsayan yükümlülüklerini belirtme olanağına sahip olmuştur (*Paulino Tomás c. Portekiz* (kabul edilebilirlik kararı), no. 58698/00, AİHM 2003 - VIII, ve *Scordino v. İtalya (n° 1)* [BD], no. 36813/97, §§ 193-207, AİHM 2006-V).

46. Mahkeme, bir başvuru yolunun bulunması gerekli olsa bile bunun tek başına yeterli olmadığını altını çizmektedir (*Martins Castro ve Alves Correia de Castro v. Portekiz*, no. 33729/06, § 65, 10 Haziran 2008). Ayrıca, ulusal yargılama organlarının, Mahkeme içtihatlarını iç hukukta doğrudan uygulayabilme imkânına sahip olması ve bu içtihatlar hakkında bilgilendirilmelerinin devletler tarafından kolaylaştırılması

gerektiğini belirtilmektedir (*Scordino / İtalya'ya karşı (no 1)*), daha önce belirtilmiş, § 239).

47. Mahkeme, öte yandan anılan *Kudla* kararında (§ 156), Sözleşme'nin 13. maddesine göre "AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafı uyarınca davaların makul sürede görülmesi yükümlülüğünün ihlal edilmesi şikâyetiyle ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkının güvence altına alınması" gerektiği sonucuna vardığını hatırlatmaktadır. Anılan *Kudla* ile *Mifsud v. Fransa* ([BD] (kabul edilebilirlik kararı), no. 57220/00, AİHM 2002-VIII) kararlarına göre, bir başvuru yolunun etkili olabilmesi için başvurulmuş mahkemelerce daha hızlı karar verilmesini ve söz konusu gecikmelerden dolayı yargılanabilir kişilere makul bir tazminatın öngörülmesini sağlaması gerekmektedir (anılan *Kudla* kararı, § 159, ve *Granata v. Fransa (n° 2)*, n° 51434/99, § 36, 15 Temmuz 2003).

48. Mahkeme, öncelikle böyle bir başvuru yolunun etkinliğinin incelenmesi hususunda bazı devletlerin yargılama süresine ilişkin olarak daha kısa süreler öngörme tercihinde bulduklarını anımsatmaktadır: Bu durum, İtalya için geçerlidir, bu ülkede İstinaf Mahkemesi kararını vermek için dört ay zamana sahiptir (anılan *Scordino v. İtalya (n° 1)*, §§ 62 ve 208). AİHM, bununla birlikte özellikle yetkili mahkemenin kendisinden kaynaklı bir sebeple gecikmesinin ve ilgiliye uygun bir tazminat ödemesinin mümkün olması halinde bile, böyle bir unsurun başvuru yolunun etkili olup olmadığını değerlendirmek için bir tek başına belirleyici olmadığını kabul etmektedir (anılan *Scordino v. İtalya (no. 1)* kararı § 207).

49. Tazminat düzeyinde olan diğer husus için, Mahkeme, bu bağlamda, ulusal yargı organlarının muhakemesinin çıkış noktasının, sağlam şüphelere dayanması gerektiğini aksi halde çürütülebilir şüphelere dayanarak uzun süren bir yargılamanın manevi zarara yol açacağını hatırlatmaktadır. Elbette ki bazı durumlarda, davanın uzun sürmesi sadece asgari düzeyde bir manevi zararı beraberinde getirmekte, bazen de herhangi bir manevi zarar söz konusu olmamaktadır. Bu durumda, ulusal mahkeme hâkimi kararını yeterince gerekçelendirerek haklı göstermelidir (anılan *Scordino v. İtalya (n° 1)* kararı § 204).

50. Sözleşme ile düzenlenen mekanizmanın etkili biçimde işlemlerini sağlamaya yönelik önlemlere ilişkin olarak, Mahkeme, altında yatan yapısal sorunu ortaya koyan (Res (2004)3) kararını ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından iç hukuk yollarının iyileştirilmesi hakkında 12 Mayıs 2004 tarihinde kabul edilmiş olan tavsiye kararını (Rec (2004)6) Hükümet'in dikkatine sunmaktadır (*Viaşu v. Romanya*, no. 75951/01 §§ 50-51 ve 81, 9 Aralık 2008).

51. Somut olayla ilgili koşulları ve dile getirilen ilkeleri göz önünde bulunduran Mahkeme, Sözleşme'nin 13. maddesi bağlamında adli davaların süresine ilişkin şikâyetle bulunmak için başvurulabilecek yetkili ulusal bir yargı merciin mevcut olmamasından dolayı başvuranın hakkının ihlal edildiği kanısına vardığını hatırlatmaktadır (yukarıda belirtilen 38. paragraf). Sonuç olarak, Mahkeme, tespit edilen ihlale son vermek için en uygun çözüm yolunun, ulusal hukuktaki hükümleri Sözleşme'nin 13. maddesine uygun hale getirmek olduğu kanısındadır.

B. Sözleşme'nin 41. maddesi

52. Sözleşme'nin 41. maddesine göre,

“ Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar evrirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

53. Başvuran herhangi bir adil tazmin talebinde bulunmamıştır. Dolayısıyla, mahkeme başvurana herhangi bir meblağ ödenmesine gerek duymamaktadır.

BU GEREKÇELERLE AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiğine;
3. Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine;
4. Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca dile getirilen şikayetin incelenmesinin gerekli olmadığına *karar vermiştir.*

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş; Sözleşme'nin 77 §§ 2. ve 3. maddeleri uyarınca, 16 Temmuz 2009 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Sally Dollé
Yazı İşleri Müdürü

Françoise Tulkens
Başkan

*Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçeye tercüme edilmiş olup, gayri resmi tercümedir.